

Chankowski, Stanisław

Nabytki Archiwum PAN w 1986 r.

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 32/3-4, 759-770

1987

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Stanisław Chankowski

(Warszawa)

NABYTKI ARCHIWUM PAN W 1986 ROKU

Poniżej podaję kolejną informację o nowych materiałach z zakresu historii i techniki polskiej, które napłynęły do Archiwum PAN w Warszawie oraz do jego Oddziałów w Krakowie, Poznaniu i Wodzisławiu Śląskim, w 1986 roku.¹

ARCHIWUM PAN W WARSZAWIE

W zakresie materiałów pochodzenia kancelaryjnego pozyskano akta 6 placówek i jednostek organizacyjnych Polskiej Akademii Nauk. Wśród tych akt znajduje się teczka redakcji „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki“ zawierająca korespondencję związaną z publikowaną na jego łamach serią wspomnień autobiograficznych uczonych polskich. Teczka ta zawiera m. in. listy profesorów: A. Bolewskiego, A. Chałubińskiej, W. Degi, R. Dudy, J. Hurwica, W. Iwanowskiej, T. Krwawicza, J. Legowicza, W. Narębskiego, J. Pniewskiego, T. Słowikowskiego, B. Średniawy, M. Tantego, T. Urbańskiego, S. Wesołowskiego. (Ogółem ok. 17 mb.)².

W zakresie materiałów pochodzenia prywatnego pozyskano papiery: — profesora i b. rektora Politechniki Warszawskiej Władysława Araszkiewicza (1905—1984) z zakresu budownictwa lotniczego. Szczupłe materiały twórczości naukowej to konspekty prac, m. in. *Drogi Lotnicze*, hasła do encyklopedii, patenty, recenzje oraz nieco materiałów warsztatowych. W spuściźnie dominują papiery obrazujące działalność Wł. Araszkiewicza w różnych instytucjach i organizacjach, jak Polska Akademia Nauk, Muzeum Lotnictwa, PKP, „Lot“, ZBOWiD, udział w IV Kongresie Techników Polskich. Liczne materiały wiążą się z pracą profesora na Politechnice Warszawskiej; dotyczą one spraw organizacyjnych (sprawozdania z lat 1956—1959, rekrutacja kandydatów — m. in. artykuł na ten temat — materiały Senackiej Komisji Historii i Tradycji, Zespołu Pieśni i Tańca PW), jak i działalności

¹ Przy opracowywaniu powyższych informacji autor wykorzystał recenzje specjalistów oraz tymczasowe spisy materiałów sporządzone przez przekazujące je osoby bądź przez pracowników Archiwum PAN: w Warszawie dra J. A. Igielskiego oraz Oddziałów w Krakowie — mgr Z. Bonarowską i dr R. Majkowską, w Poznaniu — mgr T. Dymaczewskiego i dr A. Marciniakową, i w Wodzisławiu Śl. — mgr P. Porwoła i mgr W. Różańską.

² Por. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki“ (dalej „KHNiT“), 1966 s. 829.

dydaktycznej; m. in. zawierają dane dotyczące tajnego nauczania w okresie okupacji, a także spraw doktoratów i habilitacji, opinie i notatki o pracach innych pracowników. Nadto dzienniki zajęć, diariusz z lat 1964—1979, dokumenty osobiste, zaproszenia, fotografie oraz korespondencja urzędowa i prywatna. W spuściźnie znajdują się też opinie o pracach i działalności Wł. Araszkiwicza. (Ok. 3,75 mb. sygn. III-267).

— inżyniera architekta Stanisława Bukowskiego (1904—1979) maszynopisy kilku artykułów popularno-naukowych, w większości nie publikowanych, z lat 1960—1978: *Jak obliczyć powierzchnię Atlantydy*, (s. 3), *O budowie pierwszej świątyni żydowskiej* (s. 12 i rysunki), *Posąg światowida w krakowskim Muzeum Archeologicznym* (s. 3), *Jeszcze o Atlantydzie i teorii Wegenera* (s. 9), *Kamienie elipsoidalne* (s. 14), (Ok. 0,05 mb., sygn. 154).

— profesora w Instytucie Historii PAN Tadeusza Cieślaka (1917—1985). Spuścizna zawiera kilka prac naukowych, jak np. nie publikowany tekst poświęcony księciu pomorskiemu Bogusławowi, *Wilkiarz wiejski Aleksandra Gibsona dla dóbr Wejherowskich i Rzucewskich*, *Zarys historii prasy polskiej zaboru pruskiego*, *Studia z dziejów prasy pomorskiej i mazurskiego czasopiśmiennictwa ludowego*, praca o gauleiterze Albercie Forsterze, fragmenty opracowań dotyczących sprawy gdańskiej w pracach Pruskiej Komisji Kolonizacyjnej, *Dzieje unifikacji prawa cywilnego w Niemczech hohenzollernowskich*, konspekt studium pt. *Kwestia bałtycka w XX w. w najnowszej historii świata 1917/18—1975*, referat pt. *Instytucje sąsiedzkiej samopomocy chłopskiej na Pomorzu Gdańskim w XVIII w.*, artykuł dotyczący Carla Goerdelera. Spuścizna zawiera też liczne wypisy ze źródeł i z literatury zarówno związane z wyżej wymienionymi opracowaniami jak i odnoszące się do innych zagadnień m. in. obszerną (ok. 6000 kart) kartotekę bibliograficzną z wypisami dotyczącymi dziejów Pomorza, Prus Wschodnich, krajów skandynawskich i bałkańskich. Nadto materiały działalności profesora w Białostockim Tow. Naukowym, Komisji Polsko-Bułgarskiej, Komisji Historycznej Tow. Polsko-Austriackiego, ZBOWiD, a także nieco korespondencji. Dołączono pracę obcą poświęconą polityce Niemiec na ziemiach polskich podczas okupacji hitlerowskiej oraz akt oskarżenia przeciwko gauleiterowi A. Forsterowi. (Ok. 0,60 mb., sygn. III-268).

— Józefa Falkowskiego — rękopis tłumaczonej przez niego pracy d'Aubuisson de Voisin pt. *Traktat hydrauliczny*. (Ok. 0,04 mb., sygn. 154).

— Historyka wojskowości płk Konstantego Górskiego (1826—1898) jego testament z 1897 r. zawierający legaty dla Kasy im. J. Mianowskiego i Akademii Umiejętności w Krakowie (teczki zagadnieniowe).

— dra medycyny Leona Gecowa (1911—1952). Materiały te obejmują liczne dokumenty osobiste jak metryka, świadectwo nauki i studiów na Uniw. Karola i Swoobodnej Szkole Politycznych Nauk w Pradze, Deutsche Technische Hochschule w Berlinie i Wydziale Lekarskim Uniw. w Zurychu, następnie zaś dokumenty pracy i działalności jako lekarza wojskowego w okresie wojny na terenie ZSRR. Kilka dokumentów dotyczy okresu powojennego. Dołączono materiały żony, dr medycyny Anny Gecow: papiery osobiste oraz z okresu pracy jako epidemiologa współpracującego z organizacjami związanymi z ONZ, UNICEF, oraz w Centre International de l'Enfance, a także jej opracowania: *Uwagi przeznaczone dla osób udających się do*

κrajow tropikalnych (maszyn. 9 k.). Z zagadnień zapobiegania i diagnostyki niektórych chorób tropikalnych (masz. 11 k.). (Ok. 0,05 mb., sygn. 156).

— profesora Uniwersytetu Warszawskiego, członka korespondenta PAN Bogusława Leśnodorskiego (1914—1985) z zakresu historii i historii prawa. Obszerna spuścizna zawiera przede wszystkim maszynopisy licznych prac i artykułów, m. in. *L'Ecole de Droit et des Sciences Administratives dans le Duché de Varsovie*, francuską wersję publikowanej pracy pt. *Dzieło Sejmu Czteroletniego, Europa w początkach okresu tworzenia się burżuazyjnych narodów*, praca o Machiavellim, *Państwo dyktatury jakobińskiej, Polska i Europa na przełomie XVIII i XIX w., Prusy Królewskie w latach 1454—1569*, podręcznik historii państwa i prawa polskiego cz. II 1795—1918, *Le Siècle des Lumières en Pologne*. W spuściznie znajdują się także teksty wykładów i notatki do wykładów (m. in. w Paryżu w 1962 r., referaty, opinie i recenzje, materiały do audycji telewizyjnej, refleksje z Międzynarodowego Kongresu Historyków w Japonii, sprawozdanie z podróży naukowej do Francji. Liczne są też materiały warsztatowe: wypisy i odpisy ze źródeł (m. in. francuskich), fotokopie dokumentów sejmowych z XVIII w., materiały dotyczące Biblioteki Polskiej w Paryżu. Nadto teksty przemówień, nieco materiałów do działalności organizacyjno-naukowej, życzenia z okazji 70-lecia urodzin, ocena dorobku naukowego oraz korespondencja, a także kilka prac obcych m. in. z poprawkami profesora. (Ok. 1,75 mb., sygn. III-269).

— profesora Uniw. Łódzkiego, Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi i Instytutu Historii PAN Stanisława Śreniowskiego (1912—1957) z zakresu historii. Spuścizna zawiera prace naukowe m. in. *Prawo agrarne w Królestwie Polskim, Studia o ustroju folwarczno-pańszczyńnianym w Polsce XVII w., Obrona twierdz kresowych ukraińskich* (nie publikowana, 1938), *W sprawie warunków i procesu likwidacji ustroju folwarczno-pańszczyńnianego w Polsce*. Nadto teksty audycji radiowych, recenzje, felietony, wiersze z okresu okupacji. Z pracami naukowymi wiążą się liczne wypisy archiwalne, notatki, zestawienia i kartoteka bibliograficzna oraz inne materiały dotyczące dziejów chłopów polskich w drugiej połowie XVIII i XIX w. Działalność dydaktyczną S. Śreniowskiego ilustrują notatki do wykładów z historii prawa polskiego w XII—XVI w., materiały seminarium magisterskiego i doktoranckiego, przewodów habilitacyjnych, zaś jego pracę w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Łodzi ukazują materiały z okresu sprawowania w niej funkcji rektora i prorektora, sprawozdania z prac naukowych. Nadto szereg dokumentów osobistych, życiorys, zapiski dzienne z 1957 r., pełny spis publikacji, fotografie oraz korespondencja naukowa. Spuściznę uzupełniają listy i telegramy kondolencyjne po śmierci S. Śreniowskiego. (Ok. 1,90 mb., sygn. III-270).

Pozyskano nadto dodatkowe materiały do posiadanych już papierów:

— profesora Uniw. Warszawskiego, członka PAU i PAN Kazimierza Bassalika (1879—1960) z zakresu botaniki i mikrobiologii. Dodatkowa część spuścizny zawiera maszynopis referatu pt. *Sur l'utilisation de l'eau par les plantes suivant la reaction du substrat*, komunikat naukowy wygłoszony w Tow. Naukowym Warszawskim w 1931 r., niekompletny maszynopis opinii przeznaczonej dla dyrekcji Miejskich Wodociągów i Kanalizacji w Warszawie (?), notatki do wykładów i wykłady z mikrobiologii z lat 1917—1924, sprawozdanie z doświadczeń z lat 1949—1950, wypisy z literatury, stenogram z konferencji naukowej PAN z 1954 r. na temat *Zagadnienia*

drobnoustrojów ciepłoodpornych w przemyśle i patologii Biografii profesora dotyczy wykaz działalności dydaktycznej oraz kilka egz. niepełnego spisu jego prac publikowanych i nie publikowanych. Dołączono kilka prac jego uczniów. (Ok. 0,05 mb., sygn. III-75)³.

— profesora Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, członka PAU Witolda Chodźki (1875—1954) z zakresu medycyny. Twórczość naukową reprezentuje jedynie rękopis pracy pt. *Medycyna zapobiegawcza* oraz artykuł *Mieszkania wiejskie a zdrowotność wsi*. Pozostałe materiały związane są z działalnością W. Chodźki jako lekarza i ministra zdrowia w początkach II Rzeczypospolitej. Jest więc dziennik sanatorium psychiatryczno-neurologicznego dra Władysława Olechnowicza w Czerwonym Dworze, dzierżawionego w latach 1914—1915 przez W. Chodźkę, sprawozdania z czynności Delegata Rządu Polskiego do Komisji Doradczej Ligi Narodów do spraw opium w 1933 r. oraz z czynności delegacji polskiej na sesji Komisji Doradczej Ligi Narodów do Spraw Opieki nad Dziećmi i Młodzieżą w 1934 r., notatki z posiedzeń Komisji Opiumowej przy Lidze, (głównie listy obecności z lat 1936—1939), sprawozdania z kongresu lekarskiego krajów łańskich i z nimi zaprzyjaźnionych z 1928 r., korespondencja urzędowa z lat 1902—1947, głównie jednak z lat dwudziestych z okresu sprawowania przez W. Chodźkę funkcji ministra zdrowia, przemówienia z tego okresu, program kursu malariologii dla lekarzy, notatki dotyczące Szkoły Higieny oraz materiały z okresu powojennego, gdy W. Chodźko kierował Zakładem Higieny UMCS, m. in. dotyczące nominacji profesorskich, a także recenzje prac obcych. Nieco dokumentów osobistych, m. in. metryka i akt ślubu, fragment bibliografii prac W. Chodźki. (Ok. 0,30 mb., sygn. III-77).⁴

— profesora Uniw. Warszawskiego, członka PAU Bogdana Nawroczyńskiego (1882—1974), z zakresu pedagogiki. Dodatkowa partia nabytej w 1975 r. spuścizny zawiera rękopisy i maszynopisy prac naukowych m. in.: *Studium porównawcze systemów wychowania* (2 wersje), *Pedagogika, Eros-Agape — Caritas, Poglądy na miłość w świecie hellenistycznym i wśród chrześcijan*, *Pedagogika, Zasady nauczania, Zagadnienie wychowania przedszkolnego, Zagadnienie ustroju szkolnego, Zagadnienie swobody nauki i szkół, wyższych, Radio szkolne, Ius naturale i ius gentium w H. Grotiusa „Trzech księgach o prawie wojny i pokoju”, Sąd — wytwór wobec teorii czynności i wytworów prof. K. Twardowskiego, Szkolnictwo Francji macierzystej za IV republiki*, odczyt o aktywizacji z 1967 r., *O studiach humanistycznych na uniwersytecie i o powołaniu nauczycieli*. Nadto kilka recenzji, wykłady z lat 1932—1935, *Dwie rocznice 1905 i 1915, Słowo wstępne na obchód sienkiewiczowski w „Ophernie” dn. 21 IV 1917 r.*, nadto wypisy z literatury, notatki, nieco korespondencji oraz bibliografia prac B. Nawroczyńskiego. Dołączono dwie prace obce: Mariana Koczwały: *Materiały do dziejów tajnego szkolnictwa wyższego w Warszawie* i Francisz-

³ Por. *Przewodnik po zespołach i zbiorach Archiwum PAN* (dalej *Przewodnik*) pod red. Z. Kolankowskiego. Wrocław 1978 s. 40, 41; S. Chankowski: *Materiały Kazimierza Bassalika*. „Biuletyn Archiwum PAN” 1966 nr 9 s. 35—54.

⁴ Por. *Przewodnik*, s. 52; M. Wrzowska: *Materiały Witolda Chodźki*. „Biuletyn Archiwum PAN” 1969 nr 12 s. 40—81.

ka Lachowicza: *Zagadnienie programu szkoły dokształcającej*. (Ok. 0,50 mb., sygn. III-213).⁵

— profesora Uniw. Warszawskiego, członka PAU Leona Petrażyckiego (1867—1931) z zakresu socjologii i teorii prawa. Materiały obejmują 21 teczek zawierających mocno zniszczone rękopisy w językach rosyjskim i niemieckim, b. trudne do zidentyfikowania i uporządkowania w wyodrębnione teksty, z rzadka opatrzone adnotacjami J. Lickiego. Występują też fragmenty tekstów w języku polskim oznaczone jako pismo Marii Petrażyckiej. Nadto kilka listów do L. Petrażyckiego z lat 1928—1930. (Ok. 0,40 mb., sygn. 56).⁶

— adiunkta Instytutu Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa mgr Nadzieji Rojcekiej (1898—1986) z zakresu botaniki. Są to jej artykuły i recenzje z lat 1934—1961, nieco dokumentów osobistych jak dyplomy, legitymacje, zaświadczenia, nadto korespondencja urzędowa oraz fotografie z lat 1919—1978 przedstawiające m. in. jej brata dra Ananiasza Rojeckiego. Dołączono kilka prac obcych, m. in. „Szopkę UMK“. Materiały Nadzieji Rojcekiej dołączono do przechowywanej w Archiwum PAN spuścizny A. Rojeckiego. (Ok. 0,05 mb., sygn. III-230)⁷.

— mgr Jadwigi Rużyło-Stasiakowej z zakresu historii literatury. Jest toteczka Komisji Bibliotecznej Wydziału I PAN z lat 1967—1968 (której J. Rużyło-Stasiakowa była członkiem), zawierająca m. in. tekst referatu prof. H. Markiewicza pt. *Biblioteka jako warsztat humanisty*, wygłoszonego 25 X 1967 r. na zebraniu członków wydziału I PAN oraz głosy w dyskusji. (Ok. 0,02 mb., sygn. 100).⁸

— profesora Uniw. Warszawskiego, członka PAU i PAN Wacława Sierpińskiego (1882—1969) — rękopis jego artykułu z 1921 r. pt. *Demonstration d'un théorème sur les fonctions de première classe* (sygn. III-194).

— profesora Uniw. Warszawskiego, członka PAU i PAN Rafała Taubenschlaga (1881—1958) — dwa skierowane do niego listy uczonych zagranicznych oraz pismo Instytutu Urbanistyki i Architektury (sygn. III-98)⁹.

— profesora Uniw. Stefana Batorego w Wilnie Józefa Trzebińskiego (1867—1941)

— zeszyty z nazwiskami jego słuchaczy oraz tematami opracowywanych przez nich prac dyplomowych-nauczycielskich, magisterskich i doktorskich z lat 1926—1936. Dołączono notatkę dotyczącą zawartości tego zeszytu, spisaną przez dwie słuchaczki prof. J. Trzebińskiego: mgr Irenę Sokołowską-Rutkowską i mgr Nadzieję Rojceką. (Ok. 0,01 mb., sygn. 105)¹⁰.

— profesora w Instytucie Historii Kultury Materialnej PAN Adama Wolffa (1899—1984) z zakresu historii Mazowsza i archiwistyki. Pozyskana obecnie druga część spuścizny zawiera szereg opracowań (najczęściej w postaci szkiców i konspektów) oraz referatów, w większości tekstów nie publikowanych, m. in. *Warszawa za*

⁵ Por. *Przewodnik*, s. 122—123. Spuścizna posiada inwentarz nie publikowany, opracowany przez mgr M. Wrzoskową.

⁶ Por. *Przewodnik*, s. 131. Notatka oparta na podstawie charakterystyki materiałów dokonanej przez prof. Z. Kolankowskiego.

⁷ Por. „KHNiT“ 1979 s. 688, 1980 s. 577—578.

⁸ Por. *Przewodnik*, s. 139.

⁹ Por. *Przewodnik*, s. 163—164. Spuścizna posiada nie publikowany inwentarz opracowany przez mgr E. Porębską.

¹⁰ Por. „KHNiT“ 1979 s. 688, 1981 s. 676.

*ksiąg mazowieckich, Rozwój kancelarii mazowieckiej. Porządkowanie akt dawnych, Podobieństwa mazowiecko-wielkopolskie, Psalterz puławski. Z opracowaniami wiążą się liczne odpisy i wypisy źródłowe, mapy rękopiśmienne, fotokopie, notatki, zapisy bibliograficzne, zwłaszcza do historii Mazowsza XIV—XVI w. dziejów Warszawy i Zamku warszawskiego, kultury materialnej, rud i kopalin, dróg i żeglugi mazowieckiej, kultury i oświaty na Mazowszu w XV i XVI w. a także wypisy dotyczące rachunków krakowskiego studenta z lat 1530—1531. Nadto liczne nie publikowane recenzje prac i wydawnictw źródłowych, opinie o dorobku naukowym innych badaczy, korespondencja. W spuściźnie znajdują się też świadectwa działalności A. Wolffa w Międzynarodowej Komisji Historii Porównawczej Kościołów (CICHEC), Komisji Geografii Historycznej, oraz tekst pt. *Moja droga naukowa*. Liczne referaty i recenzje innych autorów, częściowo nie publikowane, niekiedy z uwagami i opiniami A. Wolffa oraz związana z tym korespondencja. (Ok. 0,35 mb., sygn. III-226).¹¹*

ARCHIWUM PAN — ODDZIAŁ W KRAKOWIE

W zakresie materiałów pochodzenia kancelaryjnego pozyskano:

— dodatkowe fragmenty zespołu akt Towarzystwa Naukowego Krakowskiego i Polskiej Akademii Umiejętności, a mianowicie:

1. Akta Oddziału Archeologii i Sztuk Pięknych TNK z lat 1850—1877 (ok. 0,07 mb.)
2. Akta Komisji Balneologicznej TNK z 1861 r. (ok. 0,03 mb.)
3. Akta Komisji Archeologicznej AU z lat 1873—1891 (ok. 0,08 mb.)
4. Akta Komisji Antropologicznej i Etnograficznej AU (w tym ksiąga protokołów z lat 1874—1903) (ok. 0,55 mb.)
5. Akta Komisji Fizjograficznej AU i PAU (Sekcja Geologiczna) z lat 1892—1908, 1936 (ok. 0,05 mb.)
6. Księga protokołów Wydziału III AU z lat 1895—1906 (ok. 0,02 mb.)
7. Księga protokołów i akta Komisji Fizjograficznej AU z lat 1873—1913 (ok. 0,05 mb.)
8. Akta Komisji Łaciny Średniowiecznej PAU z lat 1920—1932 (ok. 0,10 mb.)
— akta 6 placówek i jednostek organizacyjnych PAN w Krakowie (m. in. akta Zespołu Badawczego Dziejów Oświaty w latach okupacji hitlerowskiej 1939—1945, ok. 16,15 mb., sygn. K. II-17).

W zakresie materiałów pochodzenia prywatnego pozyskano materiały dodatkowe do już posiadanych papierów:

— profesora Akademii Górniczo-Hutniczej, członka rzeczywistego PAN Walego Goetla (1889—1972) z zakresu geologii i sozologii. Druga, znacznie większa część nabytej w 1974 r. spuścizny zawiera niezmiernie różnorodne i bogate materiały z okresu 1900—1972. Twórczość naukową reprezentuje tekst *Monografii tatrzańskiej* wraz z jej fragmentami, planem, mapami i korespondencją z K. Weiglem, F. Rabowskim, E. Romerem, J. Zborowskim; *Marian Smoluchowski — wspomnienie pośmiertne* wraz z załączonymi listami tegoż, jego żony i Tadeusza Smoluchow-

¹¹ Por. „KHNi” 1978 s. 742.

skiego oraz notatkami (1908—1937); *Nauki geologiczne w służbie gospodarki narodowej* (wraz z materiałami warsztatowymi i korespondencją 1952—1962), ekspertyzy (1960—1972), a także szereg artykułów dotyczących głównie ochrony przyrody i środowiska, oraz geologii, pogadanki radiowe o Tatrach, parkach narodowych oraz wrażeniach z podróży i wypraw naukowych do różnych krajów pozaeuropejskich (1930—1960). W spuściźnie znajdują się też teksty wykładów i materiały do nich z zakresu geologii, paleontologii i sozologii, teksty powszechnych wykładów uniwersyteckich z lat 1918—1921, 1948, 1966., recenzje i opinie o pracach i dorobku pracowników naukowych. Pracom towarzyszą obfite materiały warsztatowe, m. in. do przygotowywanej pracy o Afryce oraz do sformułowanego przez W. Goetla pojęcia sozologii, 6 zeszytów z zapiskami geologicznymi z lat dwudziestych; nadto duża partia map Polski i innych krajów m. in. autorstwa W. Goetla z lat 1891—1910. Liczne świadectwa rozległej działalności organizacyjno-naukowej, m. in. udziału w organizacjach międzynarodowych; konferencji ONZ w Sztokholmie w 1972 r. na temat Ochrony Środowiska Człowieka (m. in. raport W. Goetla, uwagi do raportu, notatki i korespondencja), w Komisji Ekonomicznej ONZ dla Europy, Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody oraz Komitecie Planowania Międzynarodowego Programu Biologicznego (referaty, wycinki, korespondencja, druki 1960—1972), Polskim Komitecie d/s UNESCO w zakresie ochrony przyrody, (1966—1969), Międzynarodowej Unii Zrzeszeń Alpinistycznych, (sprawozdania i opracowania W. Goetla, korespondencja (1959—1969), udziału w licznych kongresach, sympozjach i konferencjach krajowych i międzynarodowych z lat 1921—1972, m. in. w Kongresie Ochrony Przyrody w Polsce (1960). W spuściźnie znajdują się też materiały związane z pracą W. Goetla w Akademii Górniczo-Hutniczej (referaty, korespondencja, notatki, plany budynków, albumy, zdjęcia 1969—1972), ze współpracą z PAN, m. in. placówkami geologicznymi i ochrony przyrody, w tym materiały dotyczące drogi sudecko-karpackiej i projekt organizacji instytutu sozologii PAN (protokoły, opinie naukowe, opracowania W. Goetla, sprawozdania, korespondencja). Nadto obszerne materiały dotyczące Parków Narodowych, w tym projekt powołania Podhalańskiego Parku Etnograficznego, wraz z licznymi fotografiami W. Goetla i innych autorów dotyczącymi regionu Podhala, jego przyrody i ludności (1908—1972), także obszerne materiały dotyczące zapory wodnej w Czorsztynie (1948—1966), współpracy z Państwową Radą Ochrony Przyrody, Wojewódzkim Komitetem i Ligą Ochrony Przyrody (1920—1972), Komisją d/s Gospodarczo-Leśnych i Rekultywacyjnych w Rejonach Przemysłowych 1968—1971, współpracy z przemysłem węglowym, Tow. Wiedzy Ludowej im. A. Mickiewicza (1905—1924), Tow. Wiedzy Powszechnej (1971), PTTK, Akademickim Związkiem Sportowym, Komitetem Współpracy Naukowej z Robotnikami (1950—1956). W spuściźnie znajdują się też materiały dotyczące plebiscytu na Spiszu i Orawie, m. in. opracowania na ten temat, notatnik W. Goetla, wycinki, fotografie m. in. z licznych podróży naukowych z lat 1923—1938, album z 1928 r. Dokumenty biograficzne obejmują życiorysy, notatki z czasów gimnazjalnych i uniwersyteckich, fragmenty i notatki do pamiętnika, m. in. wspomnienia z czasów II wojny światowej, oraz zapiski geologiczne z lat 1911—1916, notatki dotyczące taternictwa, narciarstwa, działalności w Polskim Tow. Tatrzańskim, wycinki, dokumenty osobiste, dyplomy, paszporty, nominacje, wykaz stanowisk i odznaczeń, świadectwa członkostwa towa-

rzystw naukowych i społecznych, fotografie (1911—1973), bibliografia prac. Bogata korespondencja krajowa i zagraniczna zawiera listy m. in. A. Bolewskiego, R. Dyboskiego, J. Iwaszkiewicza, B. Krupkowskiego, J. Nowaka, M. Siedleckiego. Dołączono nekrologi i kondolencje po śmierci W. Goetla, wycinki prasowe, komplet drukowanych prac profesora i 39 pudeł odbitek publikacji jemu dedykowanych. (Ok. 8,20 mb., sygn. K. III-36).¹²

— profesora i rektora Uniw. Jagiellońskiego, członka PAU i PAN Zygmunta Grodzińskiego (1896—1982) z zakresu zoologii. Dodatkowa partia materiałów zawiera niewielką grupę prac i artykułów jak *Embriologia*, *Moje dziennikarstwo (1974—1975)* oraz wstęp do *Notatek zoologa (1966—1979)* i nieco wypisów z literatury. Sporo materiałów do działalności organizacyjno-naukowej na Uniw. Jagiellońskim związanych z zajmowanym stanowiskiem rektora (m. in. przemówienia i korespondencja), odpisy listów S. Kota do Wł. Szafera w sprawie reaktywowania PAU, korespondencja — wszystko z lat 1956—1963, świadectwa działalności w PAN, udziału w zjazdach krajowych i zagranicznych (korespondencja, wycinki, odbitki, 1946—1965), umowy wydawnicze i oceny prac a także obszerna korespondencja urzędowa i prywatna z lat 1927—1982. Bogate materiały biograficzne: własnoręczne życiorysy, spisy prac, kwestionariusze 1956—1961, metryka, świadectwa nauki, studiów i kariery naukowej (1906—1923), zaświadczenia z pracy z okresu okupacji hitlerowskiej, dokumenty związane z aresztowaniem i pobytem w obozie w Sachsenhausen, m. in. kserokopie pracy pisanej w więzieniu oraz listów (1939—1940), legitymacje odznaczeń i nagród m. in., nagrody im. Jurzykowskiego (1978—1979), podziękowania, wycinki (1946—1971), wspomnienia pt. *Zabawy z wnukami*, *Dzienniczek wyprawy kajakowej do Wilna* (1932), stenogram pisany w obozie jenieckim (1917—1920), *Złote myśli profesora* spisane przez N. Grodzińską. Obszerny zbiór fotografii naukowych i krajoznawczych z licznych wypraw w kraju i zagranicą, biograficznych i rodzinnych, a także albumy obrazujące życie i działalność naukową profesora oraz okazy flory i fauny — wszystko z lat 1896—1982. Nadto materiały o profesorze: *Życie i działalność prof. dr Z. Grodzińskiego* opracowane przez N. Grodzińską, (1985—1986), wycinki, nekrologi i wspomnienia mu poświęcone, omówienie spotkania w Auli UJ poświęconego profesorowi 15 V 1983 r., oraz komplet prac naukowych i popularnonaukowych Z. Grodzińskiego. Obszerne materiały rodzinne dotyczą rodziny Natansonów i Baranowskich. Wśród papierów prof. Władysława Natansona prace i fragmenty prac naukowych (1905—1930), materiały działalności na Uniw. Jagiellońskim i w PAU (1897—1935), memoriał do władz rosyjskich z 1905 r., korespondencja z Komitetem Nagrody Nobla w sprawie kandydatury K. Olszewskiego, korespondencja dotycząca wydania podręcznika *Nauka fizyki* oraz innych prac (1921—1927), liczne materiały biograficzne: własnoręczny życiorys, spis prac, świadectwa nauki (zeszyty szkolne), studiów i kariery naukowej, dokumenty członkostwa towarzystw naukowych, dokumenty majątkowe, testament, świadectwa lekarskie, legitymacje, fotografie, gratulacje i życzenia z okazji doktoratu honorowego UJ (1930), korespondencja z rodziną, m. in. z teściem prof. Ignacym Baranowskim i ojcem, dr Ludwikiem Natansonem, listy P. Popiela, M. Rostafińskiego i W. Żeleńskiego, kondolencje, notatki do biografii W. Natanso-

¹² Por. *Przewodnik*, s. 221.

na, materiały rodzinne brata Edwarda (wypracowania szkolne 1868—1871), rodowód rodziny Baranowskich i Natansonów, wycinki i egzemplarze gazet. Nadto dokumenty rodzinne Baranowskich m. in. testament I. Baranowskiego, metryka, paszporty, nekrolog (1867—1940), listy dyktowane przez I. Baranowskiego m. in. do N. Żmichowskiej (po 1873 r.), korespondencja I. Baranowskiego z Wacławem Kudelskim 1884—1918 oraz rodzinna (1885—1938), spis prac drukowanych I. Baranowskiego. (Ok. 2,40 mb., sygn. K, III-78)¹³.

ARCHIWUM PAN — ODDZIAŁ W POZNANIU

W zakresie materiałów pochodzenia prywatnego pozyskano papiery:

— profesora Uniw. im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Tadeusza Cypriana (1898—1979) z zakresu prawa międzynarodowego, prawa karnego i fotografii. Największą część spuścizny stanowią materiały związane z udziałem T. Cypriana jako prokuratora polskiego w procesie norymberskim przeciwko hitlerowskim zbrodniarzom wojennym w 1946 r. Oprócz tekstów przeważnie publikowanych prac (niektóre napisane wraz z prof. Jerzym Sawickim) znajdują się tu liczne powielane biuletyny, fragmenty tłumaczenia dziennika Hansa Franka wraz z komentarzami, relacje reporterów, komunikaty agencji prasowych, opisy zeznań świadków zbrodni, materiały dotyczące spraw polskich na procesie, m. in. raporty dla Komisji Narodów Zjednoczonych dotyczące grabieży dzieł sztuki przez hitlerowców, opracowania: T. Cypriana: *Criminal Law and Organisation at Jurisdiction in German-Occupied Poland, The German Police System in Poland (1945—1946)*, szereg tekstów (niektóre o charakterze wspomnieniowym) odnoszących się do wojny i okupacji, zbrodni wojennych oraz procesu norymberskiego. Związanych z tym jest wiele tekstów z zakresu prawa międzynarodowego pochodzących z lat późniejszych, m. in. z okazji 20-lecia tego procesu, a także teczka zatytułowana: *Moje teksty ponorymberskie*. Szereg materiałów dotyczy procesów zbrodniarzy wojennych przed Najwyższym Trybunałem Narodowym, m. in. przemówienia prokuratorskie T. Cypriana oraz jego opracowania Obóz koncentracyjny organizacją przestępczą, *The Trials of War Criminals in Poland (1947—1948)*. W spuściznie znajdują się także prace T. Cypriana poświęcone kampanii wrześniowej, Wermachtowi, grabieży dzieł sztuki, niszczeniu kultury, a także prawdopodobnie tegoż autorstwa opracowania dotyczące Hiroszimy, Nagasaki oraz energii atomowej. Nieco materiałów związanych ze współpracą T. Cypriana z Główną Komisją Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce. Odrębną grupę tworzą artykuły i recenzje poświęcone zastosowaniu prawa karnego w różnych dziedzinach życia, m. in. w medycynie, życiu gospodarczym i ruchu drogowym. Trzecia grupa różnego typu opracowań (podręczników i artykułów) dotyczy fotografii, którą T. Cyprian uprawiał obok działalności naukowej w zakresie prawa. Zwraca uwagę opracowana przez profesora historia Polskiego Tow. Fotograficznego w okresie międzywojennym. Liczne materiały biograficzne: dokumenty osobiste, metryka, świadectwa nauki i studiów, działalności naukowej (m. in. recenzje i oceny dorobku naukowego innych osób). Różnorodne są materiały wspomnienio-

¹³ Por. „KHniT” 1986 s. 834—835.

we: autobiografia, wspomnienia z lat gimnazjalnych, dzienniki z okresu pobytu w niewoli włoskiej podczas I wojny światowej (1917—1918), kalendarzyki z lat 1939—1946 z czasów pobytu poza krajem, wspomnienia z okresu procesu norymberskiego nadto teksty wywiadów z T. Cyprianem, materiały jubileuszu, zestawienia bibliograficzne, oceny pracy naukowej, notesy, papiery finansowe, fotografie. Dołączono tekę wycinków i ulotek z lat 1945—1976, kilka prac obcych oraz odbitek autorskich T. Cypriana i jemu dedykowanych. (Ok. 2,00 mb., sygn. P. III-73).

em. docenta Uniw. im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Anny Czekalskiej z zakresu geologii i geofizyki. Oprócz prac naukowych, jak np. podręcznik geografii historycznej dla geografów (współ z Aleksandrą Kunkel), *Niecka śródsudecka — Kamienna Góra*, dominują materiały warsztatowe do opracowań hydrologiczno-geologicznych, wierceń geologicznych w różnych częściach Polski, materiały dotyczące *Łun i dymów wulkanicznych na ziemiach polskich*, materiały do opracowań o wulkanach w Polsce, notatki, profile, przekroje, mapy, ilustracje, opracowanie dotyczące starych zapraw murarskich zabytkowych obiektów Katedry Poznańskiej oraz ekspertyzy geologiczne, materiały hydrologiczne i profile studni w niektórych miejscowościach woj. poznańskiego. Sporo materiałów do działalności organizacyjno-naukowej m. in. w Poznańskim Tow. Przyjaciół Nauk, Polskim Tow. Geologicznym, kontaktów z Państwowym Instytutem Geologicznym, Centralnym Urzędem Geologii oraz współpracy ze Studium Geograficznym i Geologicznym Uniwersytetu Powszechnego Tow. Wiedzy Powszechnej. Działalność dydaktyczną dokumentują oceny prac doktorskich i magisterskich współpracowników, konspekty wykładów oraz materiały do ćwiczeń z lat 1951—1969, materiały dydaktyczne i organizacyjne Katedry Geologii UAM. Też uczelni dotyczą też materiały A. Czekalskiej do opracowania zbiorowego na 50-lecie UAM: *Nauka w Wielkopolsce. Przeszłość i teraźniejszość geologii*. Zwraca uwagę również program rozwoju szkolnictwa wyższego — kwestionariusz z lat 1973—1974 opracowany przez Zakład Studyjno-Projektowy Politechniki Wrocławskiej. Nieco materiałów biograficznych: nominacje, umowy o pracę, dokumenty osobiste, album absolwentek gimnazjum Reuttówny z 1918 r. Dołączono niemieckie opracowania dotyczące wód podziemnych w „Kraju Warty“ z lat 1941—1944. (Ok. 2,80 mb., sygn. P. III-74).

— doktora medycyny Wojciecha Jedliny-Jacobsona (1885—1961) z zakresu historii. Są to maszynopisy jego nie publikowanych prac pt. *The Prehistoric Language of the Lower Vistula Region* (1950 r.), *Wejście Wschodniej i Środkowej Europy w obręb historii* (1957). nadto maszynopis z licznymi poprawkami i uzupełnieniami pracy opublikowanej pod pseudonimem Wojciech ze Starogardu pt. *Na tropach Słowian i Żermanów* (Edynburg 1944 r.). (Ok. 0,08 mb., sygn. P. III-75).

— profesora Uniw. im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Kazimierza Kolańczyka (1915—1982) z zakresu historii prawa. Obszerna spuścizna zawiera bardzo zróżnicowane materiały. Wśród opracowań znajduje się niekompletny maszynopis wraz z korektą autorską oraz uzupełnienie do II wydania pracy pt. *Prawo rzymskie*, prace: *Dziedziczenie w ogólności, Rozporządzanie własnością w średniowiecznym prawie polskim, O pochodzeniu i stanowisku społecznym prawników rzymskich, Wiece w XII wieku*; referaty, m. in. *Współzawodnictwo naukowe między Wschodem i Zachodem* (na przykładzie polityki kulturalnej Polski i obu państw niemieckich) z 1970 r.,

Summa legum brevis levis et utilis..., *Udział prawników krakowskich w rozwoju nauk w Wielkopolsce* (wraz z bibliografią), *Sytuacja prawna niewolnika w starożytnym Rzymie*, recenzje i opinie, m. in. o aspektach prawnych Konstytucji PRL, o skryptach akademickich, nadto biogramy i hasła encyklopedyczne. Z opracowaniami związane są obszerne materiały warsztatowe, przede wszystkim w postaci licznych kartotek tematycznych i zestawień bibliograficznych do różnych zagadnień, m. in. romanisci i historycy prawa, Uniw. Jagielloński, *Ius Romanum*, romanistyka polska XIX i XX w., Wydział Prawa Uniw. Poznańskiego — habilitacje i doktoraty w latach 1919—1939, kultura prawnicza w Polsce, szkolnictwo wyższe za granicą, szkoły wyższe i nauka na Ziemiach Odzyskanych, szkolnictwo wyższe w Polsce, naukoznawstwo polskie i porównawcze, studia prawnicze w Polsce i za granicą, recepcja prawa rzymskiego, rzymskiego prawa spadkowego, bibliografia tematów i pojęć prawa rzymskiego, obcojęzycznych dzieł prawniczych. Nadto liczne opinie K. Kolańczyka o pracach na stopień i dorobku naukowym oraz związana z tym korespondencja, a także korespondencja krajowa i zagraniczna. Ponadto opinie o publikacjach K. Kolańczyka. W spuściznie znajduje się też życiorys prof. T. Silnickiego, wspomnienie o dr med. Zbigniewie Ważniewskim oraz przemówienia na pogrzebach profesorów E. Gintowa i S. Weymana. (Ok. 5,00 mb., sygn. P. III-76).

ARCHIWUM PAN — ODDZIAŁ W WODZISŁAWIU ŚLĄSKIM

W zakresie materiałów pochodzenia prywatnego pozyskano papiery:

— profesora Politechniki Śląskiej w Gliwicach Włodzimierza Burzyńskiego z zakresu inżynierii lądowej (1900—1970). Spuścizna zawiera prace naukowe, szkice oraz wykłady z zakresu mechaniki, ekspertyzy, orzeczenia techniczne, obliczenia, luźne notatki, instrukcje i rysunki techniczne, fotografie modeli przestrzennych. Nadto papiery obrazują działalność uczonego w Politechnice Lwowskiej i Politechnice Śląskiej w Gliwicach (m. in. w Komitecie Pomocy tej ostatniej uczelni), w Polskim Komitecie Normalizacyjnym, zawierają również dokumentację podróży do Szwajcarii w 1946 r. w celu zakupu aparatury naukowej, dokumenty realizacji projektów profesora, materiały z sesji naukowej ku czci prof. M. T. Hubera, pytania i zadania egzaminacyjne, plany zajęć, programy studiów lub ich projekty. Wśród materiałów biograficznych: życiorys, dokumenty osobiste, świadectwa nauki, studiów, służby wojskowej oraz kariery naukowej, pracy na obu Politechnikach, materiały działalności podczas II wojny światowej, dokumenty przyznania nagrody państwowej, wreszcie kondolencje po śmierci W. Burzyńskiego i klepsydry. Nieco korespondencji, głównie z redakcjami fachowych czasopism zagranicznych. Wśród załączonych druków *Księga Pamiątkowa Polskiego Towarzystwa Politechnicznego we Lwowie (1877—1937)*, polskie i zagraniczne czasopisma techniczne, projekty urządzeń technicznych oraz dedykowane uczonemu prace obce, a także prace publikowane W. Burzyńskiego. (Ok. 2,00 mb., sygn. W. III-17).

— profesora Politechniki Śląskiej w Gliwicach Czesława Thullie (1888—1976) z zakresu architektury zabytkowej. Spuścizna zawiera liczne prace i artykuły m. in. *Attyki warowne, ognioochronne i ozdobne w architekturze polskiej*, *Cechy obronne zabytków polskiego budownictwa*, *Drewniane dzwonnice w Polsce*, *Obronne dwory wiejskie i pałace w dawnej Polsce*, *Ochrona zabytków*, *Początki architektury przemys-*

łowej na Śląsku, Śląskie miasta o zarysie owalnicowym, Zabytki architektoniczne ziemi śląskiej, Racibórz — zabytkowe miasto ziemi śląskiej. Z pracami wiążą się liczne notatki, wypisy z literatury, szkice, zestawienia bibliograficzne i ikonograficzne, wycinki, rysunki, kopie rysunków z Biblioteki Pawlikowskich we Lwowie, pocztówki, fotografie, mapki i przeźrocza. W spuściźnie znajdują się też wykłady na temat architektury budowli i mostów, zabytków architektonicznych Śląska, cech zabytków architektonicznych na Śląsku, notatki do wykładów z zakresu budownictwa, spis miejscowości zabytkowych woj. katowickiego i opolskiego. Nadto oceny i recenzje prac obcych, uwagi rzeczoznawcy do planu zagospodarowania Cieszyna. Nieco materiałów do działalności wydawniczej, materiały związane z udziałem w Radzie Konserwatorskiej, współpracą z Pracowniami Konserwacji Zabytków oraz z udziałem profesora w sesji naukowej z okazji 10-lecia Politechniki Śląskiej w Gliwicach (Katedra Geometrii Wykreślnej). Nadto recenzja pracy Cz. Thullie pt. *Ilustrowany przewodnik po architektonicznych zabytkach woj. katowickiego i opolskiego*. Dołączono prace obce dedykowane profesorowi, kilka numerów dawnych czasopism technicznych oraz album z fotografiami prawdopodobnie rysunków Cz. Thullie, przedstawiających architekturę mostów, oraz publikacje i odbitki prac profesora. (Ok. 1,50 mb., sygn. W. III-19).